

УДК 347.965.42(477)

Джизга Діана Віталіївна —

студентка 3-го курсу

Факультету адвокатури

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

Diana V. Dzhyha —

2nd year student

Barristers' Faculty,

Yaroslav Mudryi National Law University

(77 Pushkinska Street, Kharkiv, 61024, Ukraine)

Природа медіативної процедури та шляхи її запровадження у цивільному судочинстві

Стаття присвячена розкриттю сутності медіативної процедури як одного з видів альтернативних способів вирішення правових конфліктів. Значну увагу приділено дослідженню міжнародного досвіду існування даного інституту. У статті проаналізовано основні види медіативної процедури та висловлено позицію щодо можливості їх запровадження у цивільне судочинство.

Ключові слова: *медіація, медіативна процедура, цивільне судочинство, правові конфлікти, посередник, свобода медіації, альтернативні способи.*

Статья посвящена раскрытию сущности медиативной процедуры как одного из видов альтернативных способов разрешения правовых конфликтов. Значительное внимание уделено исследованию международного опыта существования данного института. В статье проанализированы основные виды медиативной процедуры и высказана позиция о возможности их внедрения в гражданское судопроизводство.

Ключевые слова: *медиация, медиативная процедура, гражданское судопроизводство, правовые конфликты, посредник, свобода медиации, альтернативные способы.*

D.V. Dzhyha The Nature of Mediation Procedure and the Ways of its Implementation in Ukraine

The article deals with the essence of mediation procedure as one of alternative ways to solve a legal dispute. The institute of mediation is not new for legal science, but it is not well known for Ukrainian law system. There are no doubts that the court has a significant role for solving legal disputes, but alternative ways of resolution like mediation have numerous advantages. Particularly, mediation contributes to decrease a workload for the courts and shorten the time for consideration of the case.

Introduction of mediation institute as one of the ways to solve disputes into national practice will a certain step to bring effective Ukrainian legislation in line with the standards of European Union and Implementation of Directive 2008/52/EU. This underlines necessity of scientific development and topicality of this issue.

Significant attention has been paid to research of international experience regarding this institute particularly using US and Polish examples. Positive experience of this institute in countries with different law system allows to conclude that mediation as an alternative dispute resolution will be also attractive in Ukraine.

The article has analyzed the main types of mediation procedure. A proposal on possible introduction of mediation in civil proceeding has been made. The author has focused on the necessity to introduce mediation before the court and in the court. It has been mentioned in the article that in civil procedure it is essential to have external mediation which is carried out by professional mediators who receive certain practice. At the same time, it is possible to have in court mediation which will be carried out free of charge.

The author draws attention that effective legislation does not regulate the procedure of mediation which creates obstacles for persons when they exercise their right to protection of their rights, freedoms and interests. Moreover, regulation of mediation in legislation will shorten the length of civil, commercial, family and labor

trials as well as decrease the workload of the courts.

Keywords: *mediation, mediation procedure, civil proceeding, legal conflicts, intermediary, freedom of mediation, alternative ways.*

Постановка проблеми. Правові конфлікти є сталим атрибутом суспільного життя, які можуть виникати у будь-якій його сфері. Найбільш поширеною формою захисту порушених, невизнаних чи оспорюваних прав, свобод чи інтересів у особи є звернення до суду. Водночас після підписання Україною Угоди про Асоціацію з Європейським Союзом у 2014 році, українське правосуддя поступово почало відходити від радянської моделі судочинства з метою пошуку нових, ефективніших шляхів вирішення правових спорів. Це зумовило підвищення інтересу як з боку науковців, так і з боку практиків до альтернативних способів вирішення конфліктів, які широко використовуються на міжнародноправовому рівні, зокрема, і до медіації.

Проте альтернативні способи вирішення правових конфліктів здебільшого невідомі українській правовій системі, що зумовлює низку проблемних питань на шляху імплементації інституту медіації в українське законодавство. При цьому спрямованість України на інтеграцію в європейський правовий простір передбачає потребу у гармонізації українського законодавства з європейськими тенденціями розвитку права, що робить питання впровадження інституту медіації в цивільному судочинстві особливо **актуальним**.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам визначення сутності медіативної процедури, можливості її запровадження, як одного із альтернативних способів вирішення спорів та законодавчого закріплення медіації були предметом дослідження таких науковців, як Добриніна Г., Кисельова Т., Кравчук М., Єрьоменко Г., Бондаренко-Зелінська Н., Кармаза О., Мазаракі Н., Василенко І., Мамчур Л., Ульянова Г., Подковенко Т. та ін.

Невирішені раніше проблеми. Разом із тим, не зважаючи на значну кількість праць, присвячених окресленій проблематиці, залишається невирішеним питання стосовно того, якою має бути модель медіації у правовій системі України, а також можливості її застосування при вирішенні правових спорів в

порядку цивільного судочинства для найбільш ефективного виконання покладених на неї завдань, межі застосування медіативної процедури, можливості розуміння інституту врегулювання спору за участю судді як одного із видів медіації тощо.

Виклад основного матеріалу. Медіація як соціальний інститут вирішення спорів достатньо широко застосовується у світовій практиці. Уперше законодавче закріплення медіації отримала наприкінці ХХ ст., коли у 70-х роках в США був запроваджений пілотний проект під назвою «Альтернативні способи вирішення конфліктів», де під медіацією розумівся процес за якого третя сторона (але не суд) допомагає сторонам конфлікту вирішити його та укласти угоду [1, с. 37].

Не зважаючи на усталеність практики застосування медіації на міжнародному рівні, сформулювати уніфіковане визначення терміну “медіація” досить складно, через існування різних моделей медіації та цілей її використання.

Представники вітчизняної та закордонної плеяди вчених висловлюють різні підходи щодо розуміння змісту поняття “медіація”, що підтверджує складність та багатоаспектність даної категорії. Так, на думку Н.Л. Бондаренко-Зелінської, медіація – це переговорний процес, що здійснюється за допомогою незалежного нейтрального кваліфікованого посередника – медіатора, який допомагає сторонам спору проаналізувати конфліктну ситуацію таким чином, щоб вони змогли самостійно обрати той спосіб вирішення суперечки, що відповідатиме інтересам обох сторін [2, с. 182].

Зарубіжні науковці, які досліджували альтернативні механізми вирішення спорів, зокрема, А. Роу, І. Шерман, С. Пеппіт визначають медіацію як процес, в якому сторони, за допомогою незалежної третьої сторони, систематично докладають зусиль для з’ясування їхніх спільних та відмінних поглядів, досліджують можливості альтернативного вирішення спору та здійснюють пошук компромісів для укладення угоди про вирішення власного спору [3, с. 337].

Формальне визначення медіації наведено

у ст. 1 Типового закону Комісії ООН з міжнародного торгового права (ЮНСІТРАЛ) 2002 р. щодо міжнародних комерційних погоджувальних процедур, згідно якого медіація – це процедура, яка може називатися погоджувальною, посередницькою або позначатися терміном аналогічного змісту, в межах якої сторони просять третю особу або особу («посередника») надати їм допомогу у спробі досягти мирного врегулювання їхнього спору, який виник з договірних чи інших правовідносин або у зв'язку з ними. Посередник не має повноважень наказувати сторонам або погоджувати їхні дії у процесі вирішення спору [4].

Виходячи з цього, можна прийти до висновку, що сутність медіативної процедури полягає не в доведенні правоти однієї із сторін, а в примиренні учасників спору та подальшому прийнятті рішення, яке задовольнить інтереси обох сторін та збереже ділові стосунки. Медіатор, водночас, покликаний бути безстороннім посередником, який допомагає сторонам знайти компроміс та сприяє ефективному переговорному процесу.

Медіації, як і будь-якому правовому інституту, притаманні певні вихідні принципи, серед яких у юридичній літературі виділяються такі:

- добровільність, яка полягає в тому, що хід медіативної процедури відбувається лише за взаємною згодою сторін медіації і відсутній будь-який тиск на учасників щодо проведення чи припинення процесу медіації;

- самостійність, яка передбачає, що сторони на власний розсуд і за взаємною згодою організують процедуру медіації, зокрема, самостійно обирають медіатора, розпоряджаються своїми матеріальними й процесуальними правами, встановлюють, зменшують чи збільшують розміри вимог тощо;

- неупередженість медіатора, який повинен бути рівноправним союзником обох учасників суперечки та не може виявляти симпатію до однієї з сторін;

- конфіденційність, що гарантує учасникам медіативної процедури нерозголошення суті спору та відомостей, які стали відомі в процесі її проведення;

- рівність сторін, що покладає на учасників медіації однакові права та обов'язки,

виключає дискримінацію за будь-якими ознаками чи надання певних преференцій [5, с. 25].

Як відзначає Н. Мазаракі, на відміну від судового розгляду, який є суворо врегульованим, формалізованим та зосередженим на суті позову, медіація дає змогу гнучкого підходу до вирішення спору, урахування всіх аспектів спірної ситуації незалежно від їх юридичного чи правового значення [6, с. 94].

Саме тому ідея альтернативного правосуддя отримала свій розвиток спочатку в політико-правових вченнях, а згодом і на практиці. В країнах, де діє англосаксонська система права (США, Великобританія, Австралія), медіаційні процедури практикують з початку 60-х рр. ХХ ст., а в країнах континентального права (Франція, Бельгія, Німеччина та ін.) - з кінця ХХ ст. [7].

Зокрема, головною причиною появи медіації у США стала відсутність «готового рішення» — прецеденту, який можна було б обрати за зразок при вирішенні спору. Це призвело до того, що думка судді при вирішенні спору була визначальною і прогнозувати рішення по справі було складно.

Формуванню медіації сприяли деякі обставини, а саме: звертаючись до суду, сторони передавали йому усі повноваження щодо вирішення спору; висока вартість участі у судовому процесі сторони із залученням адвоката; тривалість судового розгляду спору; комплексність багатьох спорів, неможливість розглянути їх у рамках одного судового процесу, коли при зверненні до адміністративної чи судової процедури захисту порушених прав виникає необхідність подавати низку позовів або клопотань до компетентних органів [8].

Спочатку медіація була інститутом виключно приватного (добровільного) порядку, коли сторони є вільними у виборі посередника і визначенні правил самого процесу. Згодом у США з'явився різновид медіації як інституту публічного процесуального права: з метою зменшення завантаженості судів загального права проведення медіації в окремих випадках сьогодні є обов'язковою передумовою судового розгляду, а порядок її проведення формалізований. Таким чином, стали розрізняти позасудову та досудову медіацію. Ця практика набула поширення також у окремих країнах континентальної правової сім'ї, зокрема, у

Німеччині, Норвегії, Франції. Медіація сьогодні широко застосовується при вирішенні трудових, сімейних, корпоративних, публічних конфліктів, відновлення статуту потерпілого від злочину, з'ясуванні суперечок внаслідок ДТП, заподіяння шкоди життю і здоров'ю неналежним лікуванням [9]. Згідно статистики, на сьогодні понад 90% спорів у США вирішуються шляхом медіації та інших альтернативних способів вирішення конфліктів [1].

Є. Носирева, аналізуючи американський досвід застосування медіації, виділяє три основні риси, що відображають її сутність: 1) активна роль в посередництві належить сторонам, які ведуть переговори і за їх результатами приходять до взаємовигідної угоди; 2) посередник не прирівнюється до сторін, він займає особливе положення, лише допомагаючи сторонам самим вести переговори і досягати угоди; 3) посередник не має повноважень примушувати сторони до досягнення угоди і виносити власне рішення щодо спору [10, с. 74–75].

На сьогодні медіація є однією із найпоширеніших форм врегулювання спорів в багатьох країнах не лише англо-американської, а й романо-германської системи права, чий досвід є корисним для України через її належність до цієї правової сім'ї.

Однією з таких країн є Польща, яка на законодавчому рівні регламентувала процедуру медіації, закріпивши її, зокрема, у кодексі цивільного та кримінального судочинства, «Законі про судовий процес у справах про неповнолітніх», «Законі про судові збори в цивільних справах»; деталізувала процедуру медіації через її закріплення у підзаконних нормативно-правових актах. Запровадження медіативної процедури в національному судочинстві в Польщі розпочалось з 1992 року та отримало новий поштовх завдяки імплементації міжнародно-правових актів, зокрема, Директиви 2008/52/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 21 травня 2008 року «Про деякі аспекти медіації у цивільних та господарських правовідносинах» [11].

Відповідно до положень польського законодавства, медіація проводиться на підставі або договору (позасудова), або рішення суду про врегулювання спору шляхом медіації (за ініціативи суду). Якщо медіатора сторони не обрали, тоді його призначає суд із переліку осіб із

відповідною кваліфікацією. Винятком із цього правила є кримінальні справи та справи про неповнолітніх, у яких суд самостійно призначає медіатора [12].

Що стосується виконання угод, укладених за результатом медіації, то у цивільних справах така угода скріплюється протоколом і передається до суду на затвердження й одержання виконавчого листа. Суд має право відмовити в затвердженні такої угоди повністю або частково, якщо вона суперечить чинному законодавству, принципам моралі, має намір обходу закону, вводить в оману або суперечить законним інтересам працівника [12].

Аналіз іноземного досвіду запровадження інституту медіації свідчить, що основним стимулом до запровадження медіації як альтернативного способу вирішення спорів є з одного боку необхідність розвантаження судової системи та підвищення її ефективності, а з іншого — урізноманітнити способи захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів осіб на національному рівні, привівши їх у відповідність до міжнародних стандартів.

Країни, які вже запровадили медіацію, відчули корисність цієї моделі вирішення спору, тому держави підтримують медіацію та закріплюють її на законодавчому рівні, вважаючи такий спосіб більш фінансово доцільним, ніж завантажувати судову систему малозначними позовами. Зокрема, у Великобританії сторони, які не застосували медіацію як досудову процедуру, позбавляються права на відшкодування витрат, пов'язаних з розглядом справи в суді, навіть у разі виграшу справи [13].

В дослідженні природи медіації як альтернативного способу вирішення правових спорів важливе значення має аналіз переваг цього інституту у порівнянні з іншими традиційними способами, зокрема, судовим. У цьому контексті слід погодитись із Г.О. Ульяновою, яка вважає, що перевагами медіації є те, що вона є приватною процедурою вирішення конфліктів, а тому - найбільш прийнятною для суб'єктів, які небажають публічного розголошення як факту наявності, так і подробиць конфлікту, що виник між ними; при судовому розгляді справи представники та адвокати, які виступають від імені сторін, зацікавлені саме в прийнятті рішення на користь їх клієнтів, тоді як медіатор сприяє

пошуку компромісного рішення, яке б задовольнило інтереси кожної зі сторін; використання медіації як способу вирішення конфлікту підвищує ймовірність того, що досягнуті домовленості будуть добровільно дотримуватися, а між сторонами збережуться дружні та стабільні партнерські відносини [14, с. 67].

Зарубіжний досвід свідчить про значну свободу медіативної процедури, тобто сторони медіації не обмежені ні предметом спору, ні заявленими вимогами на початку медіації, як це характерно для судового провадження. Це дозволяє сторонам у процесі переговорів прийти до нестандартного рішення, яке підходить для їхнього конкретного випадку. Прийняття такого рішення, в свою чергу, дає підстави вважати, що після його схвалення, подальшої передачі спору на розгляд суду не буде.

Такий розвиток подій є привабливим як для учасників спору, адже дозволяє заощадити час (процедура розгляду спору медіатором є менш тривалою, натомість судові провадження можуть тривати декілька років) та кошти (вартість послуг, пов'язаних з обслуговуванням процесу вирішення спору медіатором, значно нижча, ніж у разі застосування судової процедури); так для держави, оскільки дозволяє зменшити навантаження судових установ. Проте застосування медіативної процедури не позбавляє сторін спору права на розгляд їхнього питання судом, адже це було б порушенням гарантованого кожній особі права на суд як невід'ємної складової принципу верховенства права.

Важливим кроком на шляху гармонізації українського законодавства з тенденціями розвитку європейського правового простору стало схвалення Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 рр., яка передбачає необхідність розширення способів альтернативного (позасудового) врегулювання спорів (зокрема, шляхом практичного впровадження інституту медіації та посередництва) [15].

З цією метою було ініційовано розробку закону, який повинен на законодавчому рівні закріпити певну модель медіації та врегулювати її процедуру, а також гармонійно поєднати національну традицію судочинства з новим

альтернативним способом вирішення спорів. Відтоді було розроблено декілька законопроектів, зокрема, №3665, №10425, які так і не були прийняті. Як зазначає Є. Макаренко, недоліками законопроекту №3665 були недостатня врегульованість питання професійної підготовки та діяльності медіаторів, досить загальна визначеність статусу медіатора та абсолютна відсутність регулювання відповідальності сторін спору за порушення процедури медіації [16]. Проте такі “недоліки” законопроекту можна розглядати і як переваги, що дозволять в майбутньому забезпечити максимальну самостійність інституту медіації від державної влади.

Стосовно законопроекту №10425, то спірним виявилось питання щодо необхідності запровадження обов'язкової досудової медіації по всіх категоріях справ, окрім кримінальних, та встановлення мінімального вікового цензу для медіаторів — 30 років. Народний депутат О. Сотник наголосила на необхідності врахування при запровадженні медіативної процедури таких європейських стандартів як максимальна свобода і мінімальна централізованість [17]. Станом на сьогодні обидва законопроекти було відхилено Верховною Радою України.

Водночас деякі зміни у напрямку до імплементації процедури медіації в цивільний процес відбулися. Зокрема, законом України “Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів” від 03.10.2017 року було внесено зміни в Цивільний процесуальний кодекс, які стосувалися запровадження процедури врегулювання спору за участю судді [18]. У науковому середовищі виникла гостра дискусія щодо можливості кваліфікації даного інституту як однієї із моделей медіативної процедури [19, с. 196].

Порівнюючи медіацію та процедуру врегулювання спору за участю судді, Л. Швецова виокремила ряд відмінностей. Зокрема, медіативну процедуру може проводити лише незалежний та неупереджений медіатор на будь-якій стадії судового провадження, не зупиняючи при цьому самого провадження, а прийняте рішення може виходити за межі заявлених вимог та не потребує подальшого затвердження судом.

Урегулювання спору за участю судді здійснюється лише суддею після подачі позову до суду, а саме провадження при цьому зупиняється. Суддя є обмеженим позовними вимогами та не може давати поради, зауваження чи коментарі, а прийняте рішення затверджується ухвалою суду [20]. Відмінність полягає також і в різному законодавчому регламентуванні зазначених процедур. Оскільки медіація ґрунтується на принципі свободи та самостійності сторін при вирішенні спору між ними, то законодавче регулювання такої процедури мінімалізовано. Стосовно ж процедури врегулювання спору за участю судді, то правова природа даного інституту зумовлює необхідність досить чіткого законодавчого регламентування.

На наш погляд, медіативна процедура та процедура врегулювання спору за участю судді, не зважаючи на певну зовнішню подібність, мають різну правову природу, тому ототожнювати їх було б помилкою.

Медіативна процедура є складним правовим інститутом, зважаючи на наявність різних моделей медіації. Основним є розподіл медіації на присудову та досудову. Досудова медіація має місце у відносинах, які сторони бажають вирішити без звернення до суду [19, с. 196].

Натомість присудова медіація може бути проведена лише після звернення особи до суду та є складовою частиною цивільного судочинства. Аналіз досвіду зарубіжної літератури дозволяє говорити про існування декількох моделей присудової медіації:

1) зовнішня присудова медіація, яка характеризується тим, що суддя передає справу на розгляд медіатору, що обирається сторонами та не є суддею або іншим працівником суду, а займається наданням медіаційних послуг приватно або в об'єднанні медіаторів та зареєстрований як медіатор. Така медіація зазвичай є оплатною та проводиться за власний кошт сторін;

2) внутрішня присудова медіація — проводиться працівниками суду і, як правило, є безоплатною. Залежно від того, хто її проводить, внутрішня присудова медіація поділяється на присудову медіацію, яка проводиться: а) іншим суддею суду, де розглядається справа, але не залучений до розгляду цієї справи як суддя; б) працівниками суду, які не є суддями —

помічниками суддів, працівниками апарату суду чи медіаторами, які працюють у центрі медіації при судовій установі [19, с. 197-198].

На наш погляд, з метою забезпечення більш повної реалізації громадянами їхнього права на доступ до правосуддя доцільно на законодавчому рівні закріпити існування в державі як присудової, так і досудової медіації.

Оскільки метою статті є пошук найбільш ефективної моделі медіації у цивільному судочинстві, то така медіативна процедура має розглядатися як складова частина цивільного процесу. Виходячи з розглянутих моделей медіації, доцільним буде запровадження у цивільному процесі як внутрішньої, так і зовнішньої присудової медіації. Вибір конкретної моделі медіації у кожній справі повинен залежати від статусу сторін.

Наприклад, здійснення внутрішньої присудової медіації медіаторами при судовій установі на безоплатній основі можна прирівняти за правовими характеристиками з наданням безоплатної правової допомоги адвокатами. Тобто, необхідно закріпити в законі перелік осіб, яким за законом надано право на вирішення їхньої справи медіатором на безоплатній основі — малозабезпечені, пенсіонери, діти-сироти тощо. Якщо особа не належить до цього переліку осіб, то суддя повинен вказати сторонам на можливість розгляду справи медіатором на платній основі (зовнішня присудова медіація). Проте застосування медіативної процедури є правом сторін, а не обов'язком.

Щодо здійснення внутрішньої присудової медіації іншим суддею, не залученим до розгляду справи, то така модель має певні недоліки. Зокрема, професійний та імперативний підхід судді щодо застосування законів викликаний особливостями його роботи як судді; наближеність судді-медіатора до судді, який спочатку розглядав справу в порядку цивільного судочинства; відсутність у суддів відповідної кваліфікації. Всі ці обставини створюють умови для порушення основних принципів медіації.

Виходячи з диспозитивності та приватноправової природи цивільного судочинства, логічним є закріплення презумпції застосування присудової медіації щодо всіх категорій справ. Проте не виключається можливість закріплення законом вийняткових із цього правила.

Якщо медіативна процедура відбулась та було укладено медіативну угоду, то остання, як свідчить іноземний досвід, затверджується судом або іншим чином набуває ознак здійсненності залежно від особливостей національного законодавства держави [19, с. 197].

Практику зарубіжних держав щодо наслідків проведення присудової медіації можна було б запозичити, проте частково. Логічно, що у випадку, коли сторони дійшли згоди щодо суті справи, проведення медіативної процедури має закріплюватися укладенням медіативної угоди. Проте така угода в силу своєї правової природи стає офіційною та обов'язковою для сторін з моменту підписання та засвідчення медіатором, і додаткового затвердження судом не потребує.

У випадку встановлення необхідності затвердження медіативної угоди судом, медіативна процедура втратить свою цінність як така для держави, оскільки її введення в цивільний процес мало певну мету — розвантажити суди. Якщо суддя буде затверджувати угоду, то йому все одно необхідна певна кількість часу для ознайомлення з матеріалами справи для винесення рішення. Таким чином, зниження навантаженості судів буде мінімальним.

Ризик невиконання медіативної угоди однією із сторін хоча і низький, проте все ж існує. В такому випадку потрібно закріпити можливість другої сторони звернутися до суду з вимогою про примусове виконання угоди. Це не суперечитиме ні принципам інституту медіації, ні засадам цивільного судочинства, адже медіативна угода є нічим іншим як цивільно-правовим договором.

У випадку ж, коли присудова медіація виявилася безрезультатною, провадження у справі відновлюється та справа розглядається тим самим суддею, який розглядав справу до передачі медіатору [19, с. 197].

Висновки. Не зважаючи на велике значення суду як інституції вирішення правових конфліктів, судовий розгляд повинен бути останнім засобом у випадках, коли сторонами використано всі можливості щодо мирного врегулювання спору.

Сьогодні медіація як механізм альтернативного врегулювання спорів могла б

стати ідеалом компромісного вирішення спорів як правовий механізм мирного врегулювання конфлікту, при якому посередник працює не з протилежними позиціями, а з інтересами сторін, які прагнуть до порозуміння [21, с. 36].

Запровадження інституту медіації як одного із засобів вирішення спорів в національну правову практику стане черговим кроком у процесі приведення існуючого законодавства України у відповідність із стандартами Європейського правового поля та імплементації Директиви 2008/52/ЄС.

Основною проблемою на шляху запровадження медіативної процедури вбачається відсутність єдиної концепції щодо розуміння даного питання як серед наукової плеяди, так і серед представників державної влади.

Проте законодавче регламентування медіативної процедури є необхідним, так як саме в законі про медіацію держава має визначити міру своєї присутності в альтернативних способах вирішенні конфліктів – так, щоб не заважати ініціативі громадян і не допускати зловживань, зокрема при проведенні медіації [22].

Розглянуті моделі медіативної процедури дозволяють зробити висновок про необхідність запровадження в Україні як присудової, так і досудової медіації. І якщо досудова медіація вже затосовується при вирішенні, зокрема, і цивільних спорів, то присудова залишається малодослідженим явищем. З огляду на основні принципи та сутність моделей медіації, на нашу думку найбільш доцільним є введення в цивільний процес зовнішньої, здійснення якої покладається на професійних медіаторів за певну плату, та внутрішньої присудової медіації, яка буде здійснюватися медіаторами на безоплатній основі. Інститут медіації стане позитивним явищем, закріплення якого на законодавчому рівні в Україні дозволить скоротити тривалість розгляду цивільних, господарських, сімейних та трудових справ та зменшити навантаженість судів.

Список використаних джерел:

1. Подковенко Т., Фігун Н. Інститут медіації у механізмі вирішення правових спорів: основні ідеї та принципи. *Актуальні проблеми правознавства*. 2017. № 3 (11). URL: <file:///C:/Users/Owner/Downloads/162-317-1-SM.pdf> (дата звернення: 29.11.2019).
2. Бондаренко-Зелінська Н. Л. Впровадження медіації у судовий процес як складова наближення законодавства України до європейських стандартів. *Приватне право і підприємництво*. 2011. Вип. 10. С. 181-185.
3. Rau A., Sherman E., Peppet S. Processes of dispute resolution. The role of Lawyers. Third edition. New York, 2002. P. 337.
4. Про міжнародну комерційну погоджувальну процедуру: Типовий закон Комісії Організації Об'єднаних Націй по праву міжнародної торгівлі від 24 черв. 2002 р. № 995_117. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_117 (дата звернення: 29.11.2019).
5. Кармаза О. Інститут медіації: основні концепції розвитку. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. Вип. 2. С. 24-28.
6. Мазаракі Н. Медіація в Україні: проблеми теорії та практики. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2016. Вип. 1. С. 92-100.
7. Перспективи застосування медіації у захисті прав інтелектуальної власності. URL: <http://humanrights.unian.ua/403458-perspektivi-zastosuvannuyamediatsiji-u-zahisti-prav-intelektualnojivlasnosti.html> (дата звернення: 29.11.2019).
8. Михальський Ю. Інститут медіації в Україні та за кордоном. *Юридична газета*. 2011. Вип. 5 (270). С. 28-33.
9. Мамчур Л.В. Особливості медіації в країнах англо-американської системи права. *Держава і право*. 2010. № 50. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/34743/71-Mamchur.pdf?sequence=1> (дата звернення: 29.11.2019).
10. Носырева Е. И. Альтернативное разрешение споров в США: монографія. Москва: Издательский дом «Городец», 2005. 319 с.
11. Поліщук М. Я. Становлення медіації як альтернативного способу вирішення спорів: досвід Польщі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2013. № 23. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/6691/1/СТАНОВЛЕННЯ%20МЕДІАЦІЇ.pdf> (дата звернення: 29.11.2019).
12. Медіація: конфіденційна та швидка нейтралізація конфлікту при мінімумі витрат. URL: https://zib.com.ua/ua/137328-mediaciya_konfidenciyna_ta_shvidka_neytralizaciya_konfliktu_.html (дата звернення: 29.11.2019).
13. Перспективи розвитку медіації в Україні. URL: <http://ukrmediation.com.ua/ua/korysna-informatsiia/statti/1593-Перспективи%20розвитку%20медіації%20в%20Україні> (дата звернення: 29.11.19).
14. Ульянова Г. О. Актуальні питання запровадження медіації у сфері права інтелектуальної власності. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2010. Вип. 3. С. 66-68.
15. Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки: Указ Президента України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276/2015> (дата звернення: 29.11.19).
16. Закон про медіацію: нереальна реальність. URL: <http://attorneys.ua/uk/publications/mediation-law-unreal-reality/> (дата звернення: 29.11.19).
17. У Верховній Раді відбулася національна конференція "Законодавче регулювання медіації в Україні". URL: <https://iportal.rada.gov.ua/news/Novyny/179343.html> (дата звернення: 29.11.19).
18. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 3 жовт. 2017 р. № 2147-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 48. С. 436.
19. Цувіна Т. А. Впровадження інституту присудової медіації як перспективний напрямок реформування цивільного процесуального законодавства України. *Україна на шляху до Європи: реформа*

цивільного процесуального законодавства: матер. Міжнар. наук.-практ. Конф. Київ: Київ, 2017. С. 195-200.

20. Медіація в адміністративних спорах: судді обговорили проблеми. URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/141338-mediatsiya-u-administrativnikh-sporakh-suddi-obgovorili-problemu> (дата звернення: 29.11.19).

21. Подковенко Т.О. Медіація як один з альтернативних способів розв'язання конфліктів. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2009. Вип. 45. С. 31-38.

22. Кисельова Т. О. Правове регулювання відносин із надання послуг медіації у зарубіжних країнах. *Право України*. 2011. Вип. 11-12. С. 225-236.

References:

1. Podkovenko T., Fihun N. Instytut mediatsii u mekhanizmi vyrishennia pravovykh sporiv: osnovni idei ta pryntsypu. Aktualni problemy pravoznavstva. 2017. № 3 (11). URL: <file:///C:/Users/Owner/Downloads/162-317-1-SM.pdf> (data zvernennia: 29.11.2019).

2. Bondarenko-Zelinska N. L. Vprovadzhennia mediatsii u sudovyi protses yak skladova nablyzhenia zakonodavstva Ukrainy do yevropeiskykh standartiv. *Pryvatne pravo i pidpriemnytstvo*. 2011. Vyp. 10. S. 181-185.

3. Rau A., Sherman E., Peppet S. Processes of dispute resolution. The role of Lawyers. Third edition. New York, 2002. P. 337.

4. Pro mizhnarodnu komertsiiu pohodzhuvalnu protseduru: Typovi zakon Komisii Orhanizatsii Obiednanykh Natsii po pravu mizhnarodnoi torhivli vid 24 cherv. 2002 r. № 995_117. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_117 (data zvernennia: 29.11.2019).

5. Karmaza O. Instytut mediatsii: osnovni kontseptsii rozvytku. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*. 2017. Vyp. 2. S. 24-28.

6. Mazaraki N. Mediatsiia v Ukraini: problemy teorii ta praktyky. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*. 2016. Vyp. 1. S. 92-100.

7. Perspektyvy zastosuvannia mediatsii u zakhysti prav intelektualnoi vlasnosti. URL: <http://humanrights.unian.ua/403458-perspektivi-zastosuvannyamediatysiji-u-zahisti-prav-intelektualnojivlasnosti.html> (data zvernennia: 29.11.2019).

8. Mykhalskyi Yu. Instytut mediatsii v Ukraini ta za kordonom. *Yurydychna hazeta*. 2011. Vyp. 5 (270). S. 28-33.

9. Mamchur L.V. Osoblyvosti mediatsii v krainakh anhlo-amerykanskoï systemy prava. *Derzhava i pravo*. 2010. № 50. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/34743/71-Mamchur.pdf?sequence=1> (data zvernennia: 29.11.2019).

10. Nosireva E. Y. Alternatyvnoe razresheniye sporov v SShA: monohrafiia. Moskva: Yzdatelskyi dom "Horodets", 2005. 319 s.

11. Polishchuk M. Ya. Stanovlennia mediatsii yak alternatyvnoho sposobu vyrishennia sporiv: dosvid Polshchi. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*. 2013. № 23. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/6691/1/STANOVLENNIA%20MEDIATsII.pdf> (data zvernennia: 29.11.2019).

12. Mediatsiia: konfidentsiina ta shvydka neitralizatsiia konfliktu pry minimumi vytrat. URL: https://zib.com.ua/ua/137328-mediaciya_konfidenciyna_ta_shvidka_neytralizaciya_konfliktu_.html (data zvernennia: 29.11.2019).

13. Perspektyvy rozvytku mediatsii v Ukraini. URL: <http://ukrmediation.com.ua/ua/korysna-informatsiia/statti/1593-Perspektyvy%20rozvytku%20mediatsii%20v%20Ukraini> (data zvernennia: 29.11.19).

14. Ulianova H. O. Aktualni pytannia zaprovadzhennia mediatsii u sferi prava intelektualnoi vlasnosti. *Pivdenoukrainskyi pravnychy chasopys*. 2010. Vyp. 3. S. 66-68.

15. Pro Stratehiiu reformuvannia sudoustroiu, sudochynstva ta sumizhnykh pravovykh instytutiv na 2015-2020 roky: Ukaz Prezydenta Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276/2015> (data zvernennia: 29.11.19).

16. Zakon pro mediatsiiu: nerealna realnist. URL: <http://attorneys.ua/uk/publications/mediation-law-unreal-reality/> (data zvernennia: 29.11.19).

17. U Verkhovnii Radi vidbulasia natsionalna konferentsiia "Zakonodavche rehuliuвання mediatsii v Ukraini". URL: <https://portal.rada.gov.ua/news/Novyny/179343.html> (data zvernennia: 29.11.19).

18. Pro vnesennia zmin do Hospodarskoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy, Tsyvilnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy, Kodeksu administratyvnoho sudochynstva Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv: Zakon Ukrainy vid 3 zhovt. 2017 r. № 2147-VIII. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2017. № 48. S. 436.

19. Tsvina T. A. Vprovadzhennia instytutu prysudovoi mediatsii yak perspektyvnyi napriamok reformuvannia tsyvilnoho protsesualnoho zakonodavstva Ukrainy. *Ukraina na shliakhu do Yevropy: reforma tsyvilnoho protsesualnoho zakonodavstva*: mater. Mizhnar. nauk.-prakt. Konf. Kyiv: Kyiv, 2017. S. 195-200.

20. Mediatsiia v administratyvnykh sporakh: suddi obhovoryly problemy. URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/141338-mediatsiya-u-administrativnikh-sporakh-suddi-obgovorili-problemu> (data zvernennia: 29.11.19).

21. Podkovenko T.O. Mediatsiia yak odyin z alternatyvnykh sposobiv rozv'iazannia konfliktiv. *Derzhava i pravo. Yurydychni i politychni nauky*. 2009. Vyp. 45. S. 31-38.

22. Kyselova T. O. Pravove rehuliuвання vidnosyn iz nadannia posluh mediatsii u zarubizhnykh krainakh. *Pravo Ukrainy*. 2011. Vyp. 11-12. S. 225-236.